

Očekivanja budućih glazbenih pedagoga u Hrvatskoj i Srbiji

Amir Begić*

abegic@aukos.hr

<https://orcid.org/0000-0003-2152-9563>

Jasna Šulentić Begić**

jsulentic-begic@aukos.hr

<https://orcid.org/0000-0003-4838-0324>

Miomira Đurđanović***

miomiradjurdjanovic@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3713-1963>

<https://doi.org/10.31192/np.22.3.9>

UDK: [37.015:78]-057.875(497.5+497.11)

159.947.5

303.423

Prethodno priopćenje /

Preliminary communication

Primljeno: 22. travnja 2024.

Prihvaćeno: 25. lipnja 2024.

Studenti na studiju Glazbene pedagogije stječu znanja i vještine iz praktičnih glazbenih predmeta, glazbeno-teorijskih predmeta i pedagoških predmeta. Nakon završetka studija najčešće rade u glazbenim i općeobrazovnim školama te visokoškolskim ustanovama. Ovim radom željela su se doznati očekivanja i želje studenata Glazbene pedagogije osječke i novosadske akademije o pozivu koji ih očekuje nakon završetka studija. Također su se htjeli utvrditi njihovi stavovi o budućem radu i moguće statistički značajne razlike u njihovim stavovima s obzirom na sociodemografske varijable. Rezultati su pokazali da bi većina studenata najviše voljela podučavati u glazbenoj školi. Budući glazbeni pedagozi su iskazali visok stupanj slaganja s tvrdnjama o važnosti cjeloživotnog obrazovanja i značenju stručnih i pedagoških kompetencija koje stječu za vrijeme studija kao i s tvrdnjama o očekivanoj uspješnoj suradnji s učenicima, kolegama i roditeljima te očekivanom zadovoljstvu bavljenja budućim pedagoškim radom. Statistički značajne razlike nisu utvrđene s obzirom na postavljene istraživačke hipoteze tako da hipoteze nisu prihvaćene. Smatramo da je pozitivna činjenica da studenti Glazbene pedagogije s optimizmom gledaju na svoj buduću peda-

* Izv. prof. dr. sc. Amir Begić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1/F, HR-31000 Osijek.

** Izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1/F, HR-31000 Osijek.

*** Prof. dr. sc. Miomira Đurđanović, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti Novi Sad, Đure Jakšića 7, SR-21000 Novi Sad.

goški rad, što je putokaz visokoškolskim institucijama da i dalje vode računa o motivirajućem i kvalitetnom obrazovanju budućih glazbenih pedagoga.

Ključne riječi: cjeloživotno obrazovanje, kompetencije, pedagoški rad, studenti Glazbene pedagogije.

Uvod

Kompetencija je pojam koji se u svakodnevnom govoru koristi u kontekstu stručnosti i kvalitete te se poistovjećuje s vještinama, znanjem, stavovima, kvalifikacijama i uspješnim rješavanjem aktivnosti.¹ U Preporuci Vijeća Europske unije o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje (*Council Recommendation on key competences for lifelong learning*) navodi se osam ključnih kompetencija, a to su: pismenost, višejezičnost, matematička kompetencija te kompetencija u prirodoslovlju i inženjerstvu, digitalna kompetencija i kompetencija u tehnologiji, međuljudske vještine i sposobnost usvajanja novih kompetencija, aktivno građanstvo, poduzetništvo te kulturna svijest i izražavanje.² Kompetencije se prema *Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj* (*Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD*) dijele na *kognitivne kompetencije* (upotrebljavaju teoriju i koncept te informalno znanje koje se razvilo godinama putem praktične primjene), *funkcionalne kompetencije* (sposobnost obavljanja posla unutar nekog specifičnog područja), *osobne kompetencije* (sposobnost odabira te modeliranja ponašanja adekvatno situaciji u kojoj se pojedinac trenutno nalazi) i *etične kompetencije* (sposobnosti adekvatnog moralnog postupanja temeljene na razvijenim osobnim te stručnim vještinama).³

Tuning projekt kompetencije dijeli na *područno-specifične* (povezane su s nekim područjem i dio su svakoga obrazovnog ciklusa) i *generičke kompetencije* (skup znanja, vještina i vrijednosti sa širokom primjenom u različitim područjima djelatnosti).⁴ Učitelji bi, također, tijekom studija trebali steći područno-specifične i generičke kompetencije. To znači, u odnosu na područno-specifične kompetencije, da bi trebali imati *stručnu kompetenciju* iz područja predmeta kojeg izvode, ali i *pedagošku kompetenciju* koja se dijeli na osam različitih kategorija (*osobna kompetencija, komunikacijska kompetencija, analitička kompetencija, socijalna kompetencija, emocionalna kompetencija, interkulturalna*

¹ Usp. Zrinka BARIĆ, *Pedagoške i stručne kompetencije nastavnika teorijskih glazbenih predmeta*, doktorska disertacija, Osijek, Filozofski fakultet u Osijeku, 2021, 148.

² Usp. VIJEĆE EUROPSKE UNIJE, *Preporuka Vijeća Europske unije o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje*, Bruxelles, VEU, 2018, 7-8.

³ Usp. Jasmina VRKIĆ DIMIĆ, *Kompetencije učenika i nastavnika za 21. stoljeće*, *Acta Iadertina*, 10 (2013) 1, 49-60. <https://hrcak.srce.hr/190113>.

⁴ Usp. Julia GONZÁLEZ, Robert WAGENAAR, *Universities' contribution to the Bologna Process. An introduction*, Tuning Project, European Commission, 2008, 13.

kompetencija, razvojna kompetencija i vještine u rješavanju problema).⁵ Učiteljske kompetencije određuju se u odnosu na ciljeve i ishode učenja te pokrivaju sljedeća područja: nastavni predmet i pripadajuću metodiku, podučavanje i učenje, podršku razvoju osobnosti učenika te komunikaciju i suradnju.⁶

Zahtjevi koji se postavljaju pred učitelje u 21. stoljeću postaju sve raznovrsniji i zahtijevaju širok raspon kompetencija u različitim područjima rada.⁷

»Suvremeni učitelj trebao bi biti osposobljen za široku lepezu uloga, odnosno trebao bi i morao bi biti osposobljen i kompetentan za pluralizam u području rada. Među njima su i pedagoške kompetencije koje, zajedno s drugim područjima kompetencija, čine osobnost učitelja cjelovitom, u skladnu jedinstvu radnih uloga i zadataka.«⁸

Također, s obzirom na zahtjeve suvremene škole i društva, promijenila se uloga učitelja koji treba biti usmjeren na potrebe učenika i na vođenje procesa učenja, a ne isključivo na sadržaj učenja.⁹ To podrazumijeva i da će učitelj omogućiti individualizirano podučavanje, primjenu novih nastavnih metoda i suvremenih nastavnih tehnologija.¹⁰

S obzirom na temu rada koja se bavi očekivanjima budućih glazbenih pedagoga u Hrvatskoj i Srbiji istaknut ćemo što se podrazumijeva pod pojmom pedagoške kompetencije u dvije navedene države i u kojem obujmu s obzirom na ECTS bodove. U Republici Hrvatskoj pedagoška kompetencija je zakonom obvezna i podrazumijeva se da je osoba stekla pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičko obrazovanje s najmanje 55 ECTS-a.¹¹ U Republici Srbiji pedagoška kompetencija je također propisana zakonom i iznosi minimalno 30 ECTS-a, od kojih najmanje po 6 ECTS-a iz psiholoških, pedagoških i metodičkih disciplina i 6 ECTS-a pedagoške prakse u odgojno-obrazovnoj ustanovi.¹² Uglavnom, može se zaključiti kako je pedagoška kompetencija obvezna za sve odgojno-obrazovne djelatnike, pa tako i za glazbene pedagoge.

⁵ Usp. Marko JURČIĆ, Kompetentnost nastavnika – pedagoške i didaktičke dimenzije, *Pedagoška istraživanja*, 11 (2014) 1, 77-93, 80.

⁶ Usp. ZAVOD ZA UNAPREĐENJE OBRAZOVANJA I VASPITANJA, *Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja*, Beograd, ZUOV, 2011, 2.

⁷ Usp. Sanja ŽIVANOVIĆ, Ranka PERUČICA, Jurka LEPIČNIK VODOPIVEC, Pedagoške kompetencije učitelja osnovnoga obrazovanja, *Hum* 17, 28 (2022) 119-147, 141.

⁸ Usp. Živanović i sur., *Pedagoške kompetencije učitelja...*, 141.

⁹ Usp. Vlasta VIZEK VIDOVIĆ, Vlatka DOMOVIĆ, Učitelji u Europi – glavni trendovi, pitanja i izazovi, *Croatian Journal of Education*, 15 (2013) Sp. Ed. 3, 219-250, 239.

¹⁰ Usp. Jasna KUDEK MIROŠEVIĆ, Tihana REŠETAR, Razlike u primjeni strategija podrške za individualizirano poučavanje kod osnovnoškolskih učitelja, *Školski vjesnik*, 68 (2019) 1, 48-63, 59.

¹¹ Usp. MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA, *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, Zagreb, MZO, 2023, 3.

¹² Usp. MINISTARSTVO PROSVETE, NAUKE I TEHNOLOŠKOG RAZVOJA, *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja*, Beograd, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, 2018, 84.

U Republici Hrvatskoj, studij Glazbene pedagogije moguće je upisati u četiri grada, a to su Zagreb, Split, Osijek i Pula. Način izvođenja ovog studija ovisi o akademiji na kojoj se izvodi te je položen prijemni ispit uvjet upisa na svaku od akademija. Na *Muzičkoj akademiji u Zagrebu* izvodi se integrirani sveučilišni studij Glazbene pedagogije i traje pet godina, odnosno 10 semestara.¹³ Što se tiče *Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku*, postoji prijediplomski sveučilišni studij Glazbene pedagogije koji traje četiri godine,¹⁴ odnosno osam semestara i diplomski sveučilišni studij Glazbene pedagogije koji traje jednu godinu ili dva semestra.¹⁵ Na isti je način organiziran studij Glazbene pedagogije na *Muzičkoj akademiji u Puli*.¹⁶ Slična je situacija i na *Umjetničkoj akademiji u Splitu*, gdje se izvodi prijediplomski sveučilišni studij Glazbene pedagogije u trajanju od četiri godine (osam semestara)¹⁷ i diplomski studij koji se ovdje naziva Glazbena kultura te traje godinu dana, odnosno dva semestra.¹⁸

Kao i u Republici Hrvatskoj, studijski program Glazbena pedagogija moguće je upisati i na četiri visokoškolske ustanove i u Republici Srbiji. Na *Akademiji umjetnosti Univerziteta u Novom Sadu*,¹⁹ *Fakultetu umjetnosti Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici*²⁰, *Fakultetu muzičke umjetnosti Univerziteta umjetnosti u Beogradu* u okviru studijskog programa *Nauke o muzičkoj umjetnosti – modul Muzička pedagogija*²¹ i na *Filološko-*

¹³ Usp. MUZIČKA AKADEMIJA U ZAGREBU, *Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Glazbene pedagogije*, Zagreb, MUZA, 2016, 1.

¹⁴ Usp. AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU, *Glazbena pedagogija, preddiplomski sveučilišni studij*, Osijek, AUKOS, 2020, 1.

¹⁵ Usp. AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU, *Glazbena pedagogija, diplomski sveučilišni studij*, 2020, Osijek, AUKOS, 1.

¹⁶ Usp. MUZIČKA AKADEMIJA U PULI, *Odsjek studija Glazbene pedagogije*, https://mapu.unipu.hr/mapu/o_akademiji/odsjeci/odsjek_studija_glazbene_pedagogije# (14.04.2024).

¹⁷ Usp. UMJETNIČKA AKADEMIJA U SPLITU, *Preddiplomski sveučilišni studij Glazbena pedagogija*, Split, UNIST, 2019, 1.

¹⁸ Usp. UMJETNIČKA AKADEMIJA U SPLITU, *Diplomski sveučilišni studij Glazbena kultura*, Split, UNIST, 2019, 1.

¹⁹ Usp. AKADEMIJA UMETNOSTI UNIVERZITETA U NOVOM SADU, *Studijski program Muzička pedagogija – Master akademske studije*, Novi Sad, AUNS, 2019, 1; AKADEMIJA UMETNOSTI UNIVERZITETA U NOVOM SADU, *Studijski program Muzička pedagogija – Osnovne akademske studije*, Novi Sad, AUNS, 2017, 1.

²⁰ Usp. FAKULTET UMETNOSTI UNIVERZITETA U PRIŠTINI SA PRIVREMENIM SEDIŠTEM U KOSOVSKOJ MITROVICI, *Studijski program Muzička pedagogija – Osnovne akademske studije*, Priština, <https://www.art.pr.ac.rs/index.php/studije/odsek-muzicke-umetnosti/odsek-muzicke-umetnosti-osnovne/muzicka-pedagogija-osnovne/> (14.04.2024); FAKULTET UMETNOSTI UNIVERZITETA U PRIŠTINI SA PRIVREMENIM SEDIŠTEM U KOSOVSKOJ MITROVICI, Priština, *Studijski program Muzička pedagogija – Master akademske studije*, <https://www.art.pr.ac.rs/index.php/studije/odsek-muzicke-umetnosti/odsek-muzicke-umetnosti-master/muzicka-pedagogija-master/> (14.04.2024).

²¹ Usp. FAKULTET MUZIČKE UMETNOSTI UNIVERZITETA UMETNOSTI U BEOGRADU, *Studijski program Nauke o muzičkoj umjetnosti modul – Muzička pedagogija – Osnovne akademske studije* Beograd, FMU, <https://www.fmu.bg.ac.rs/en/studije/studijski-programi/modul/?id=873> (14.04.2024); FAKULTET MUZIČKE UMETNOSTI UNIVERZITETA UMETNOSTI U BEOGRADU, *Studijski program Nauke o muzičkoj umjetnosti modul –*

umetničkom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu studijski program Muzička teorija i pedagogija.²² Na svim navedenim fakultetima u Republici Srbiji prijediplomski studij Muzičke pedagogije traje osam semestara nastave, odnosno četiri godine, dok je diplomski studij organiziran u trajanju od dva semestra tijekom jedne akademske godine te je obavezan za sve one koji se žele baviti odgojno-obrazovnim radom.

Što se tiče stjecanja kompetencija, u Hrvatskoj studenti na studiju Glazbene pedagogije stječu znanja i vještine iz praktičnih glazbenih predmeta, kao što su npr.: Klavir, Tambura, Pjevački zbor i Sviranje partitura, zatim iz glazbenoteorijskih predmeta, kao što su Harmonija, Polifonija, Solfeggio te stječu znanja i vještine iz pedagoških predmeta Pedagogije, Didaktike, Glazbene pedagogije, Metodike nastave teorijskih glazbenih predmeta, Pedagoške prakse, Psihologije odgoja i obrazovanja, Glazbene psihologije i dr.²³

Koncept studijskih programa u Republici Srbiji također uključuje grupu metodičkih predmeta kao što su Metodika nastave solfeggia, Metodika općeg glazbenog obrazovanja, Metodika nastave muzičke kulture i Metodika nastave stručnih predmeta.²⁴ Znači, glazbeni pedagozi tijekom studija stječu *područno-specifične kompetencije*, odnosno specijalizirano znanje (*glazbena kompetencija*) koje obuhvaća područje glazbe, ali i pedagoška znanja, tj. *pedagošku kompetenciju* koja se stječe na pedagoško-psihološkim kolegijima. Navedene kompetencije omogućuju bavljenje glazbeno-pedagoškim radom u osnovnim i srednjim školama, tj. glazbeni pedagozi mogu podučavati Solfeggio i Teoriju glazbe u glazbenim školama, nastavu glazbe u osnovnim općeobrazovnim školama i gimnazijama, pojedinim strukovnim školama te predavati glazbene kolegije na učiteljskim studijima na kojima se školuju budući učitelji primarnog obrazovanja.

Također, po završetku studija, glazbeni pedagozi u obje države su osposobljeni za vođenje izvannastavnih i izvanškolskih glazbenih aktivnosti, uključujući pjevačke zborove, orkestre, različite oblike glazbenog stvaralaštva, glazbene vrtiće, razne ansamble te mogu djelovati u profesionalnim i amaterskim kulturnim ustanovama, kao i kulturno-umjetničkim društvima. Osposobljeni

Muzička pedagogija – Master akademske studije, Beograd, FMU, <https://www.fmu.bg.ac.rs/en/studije/studijski-programi/modul/?id=907> (14.04.2024).

²² Usp. FILOLOŠKO-UMETNIČKI FAKULTET UNIVERZITETA U KRAGUJEVCU, *Studijski program Muzička teorija i pedagogija – Master akademske studije*, Kragujevac, FILUM, 2019, 1; FILOLOŠKO-UMETNIČKI FAKULTET UNIVERZITETA U KRAGUJEVCU, *Studijski program Muzička teorija i pedagogija – Osnovne akademske studije*, Kragujevac, FILUM, 2017, 1.

²³ Usp. Barić, *Pedagoške i stručne...*, 49.

²⁴ Usp. Biljana Lj. MANDIĆ, Jelena D. BEOČANIN, *Studijski program (opšta) muzička pedagogija – između perspektive studenata i stvarnosti*, *Nasleđe*, 13 (2016) 35, 265-280, 266.

su i za organiziranje raznih glazbenih događanja i mogu obavljati stručnu suradnju u kulturnim i umjetničkim ustanovama.²⁵

1. Pregled istraživanja o stjecanju kompetencija i očekivanjima glazbenih pedagoga

Istraživanja su pokušala dati odgovor stežu li budući učitelji glazbe potrebne kompetencije tijekom studija, što ih motivira za budući poziv i koja su njihova očekivanja od budućeg zanimanja. Rezultati istraživanja pokazali su da je nastava umjetničkih predmeta velik osobni i profesionalni izazov za učitelje koji nemaju dovoljno samopouzdanja u odnosu na vlastitu kompetentnost,²⁶ a to se posebice očituje kod učitelja primarnog obrazovanja kada je riječ o nastavi glazbe.²⁷ Učiteljima glazbe u općeobrazovnim školama, u kontekstu osobne kompetencije, važno je da podučavanje glazbe bude usmjereno na aktivnosti za koje su učenici iskazali osobni interes i zadovoljstvo.²⁸ U takvoj nastavi učitelji doživljavaju sigurnost u vlastitu samoefikasnost i autonomiju, što im omogućuje prilagodbu različitim uvjetima rada (pa i nepovoljnim).

Učitelji su glazbe u samoprocjeni profesionalnih kompetencija iskazali da posjeduju nastavne i glazbene vještine, uključujući sposobnost aranžiranja skladbi i pripreme školskih glazbenih događanja. Također, kritički su istaknuli nedovoljnu osposobljenost za planiranje individualizirane nastave, posebice kada je riječ o nastavi namijenjenoj učenicima s teškoćama. Učitelji glazbe u glazbenim i općeobrazovnim školama razvoju metodičko-didaktičkih kompetencija ne pridaju osobitu važnost, a razlog tomu je što se tijekom studija pridaje velika važnost temeljnim glazbenim znanjima i vještinama, ali ne i metodičkim znanjima koja su ključna za prenošenje glazbenih znanja učenicima.²⁹ Analiza studijskih programa pokazuje da je metodičkom obrazovanju i praktičnom osposobljavanju studenata Glazbene pedagogije posvećeno nedovoljno pažnje jer je malen udio bodova dodijeljenih metodičkim kolegijima u ukupnom studijskom opterećenju.³⁰

²⁵ Usp. Barić, *Pedagoške i stručne kompetencije nastavnika...*, 128; Mandić, Beočanin, *Studijski program...*, 271.

²⁶ Usp. EDUCATION, AUDIOVISUAL AND CULTURE EXECUTIVE AGENCY EACEA, *Arts and cultural education at school in Europe*, Brussels, EACEA, Eurydice, 2009, 74.

²⁷ Usp. Jasna ŠULENTIĆ BEGIĆ, Glazbene kompetencije budućih učitelja, *Napredak*, 157 (2015) 1-2, 55-69, 61.

²⁸ Usp. Petra BRDNIK JUHART, Barbara SICHERL KAFOL, Music teachers' perception of music teaching at the stage of early adolescence, *CEPS Journal*, 11 (2021) 3, 97-118, 114.

²⁹ Usp. Blanka BOGUNOVIĆ, Jelena STANIŠIĆ, Kompetencije nastavnika muzičkih i opšteobrazovnih škola, *Pedagogija*, 67 (2013) 2, 193-206, 204.

³⁰ Usp. Jasna ŠULENTIĆ BEGIĆ, Amir BEGIĆ, Stjecanje metodičke kompetencije studenata Glazbene pedagogije, u: Antoaneta RADOČAJ-JERKOVIĆ (ur.), *Komunikacija i interakcija*

Rezultati istraživanja koje je provedeno među budućim učiteljima glazbe pokazali su nedostatak vještine improvizacije koju bi učitelji trebali provoditi u nastavi. Također, učitelji su zabrinuti zbog organiziranja nastavnog procesa, mogućeg nedostatka podrške škole za glazbeno obrazovanje i ispunjavanja zahtjeva za provedbom multikulturalnog ili višežanrovskog glazbenog kurikula. ³¹ Budući bi učitelji glazbe tijekom studija trebali biti upoznati s različitim glazbenim jezicima kulturnih tradicija jer to pridonosi razvoju njihove interkulturalne kompetencije koju će moći prenijeti i razvijati kod svojih učenika. ³² Jedno je istraživanje pokazalo da budući učitelji glazbe većinom imaju pozitivno mišljenje o stjecanju znanja tijekom studija i o samoj kvaliteti studija. ³³

Što motivira buduće učitelje za odabir učiteljskog poziva te koja su njihova očekivanja od budućeg poziva? Izvor motivacije za odabir učiteljskog poziva je utjecaj bliže i daljnje obitelji i rodbine, utjecaj društva/prijatelja, utjecaj učitelja koji su bili pozitivan ili negativan uzor, potreba za činjenjem promjena, želja za unaprjeđenjem zajednice iz koje se dolazi, ljubav prema djeci/ljudima, strast za učenjem, dulji godišnji odmor i uživanje u učenju. ³⁴ Postoji još niz motivirajućih faktora za odabir učiteljskog poziva, kao npr. težnja za »moći«, odnosno želja za autoritetom ili kontrolom nad drugim ljudima. Isto tako pokretač je i znatiželja, težnja za daljnjim istraživanjem i usvajanjem novih znanja. ³⁵ Istraživalo se i što inspirira glazbenike da nastave studij glazbe i odaberu podučavanje glazbe kao poziv i utvrđeno je da su to inspirativno učenje i mogućnost povezivanja s drugim ljudima pomoću glazbe. ³⁶

U istraživanju je utvrđeno da je odabir učiteljskog poziva povezan s njihovim identitetom. ³⁷ Naime, veća je vjerojatnost da će studenti glazbe, koji sebe tijekom studija vide kao buduće učitelje glazbe, postati učitelji. Isto tako, oni koji sebe doživljavaju isključivo kao glazbenike vjerojatno neće postati učitelji. Jedan od glavnih razloga zbog kojeg studenti odabiru poziv učitelja glazbe jest taj što je podučavanje glazbe postalo dio njihovog identiteta, odnosno dio koji

umjetnosti i pedagogije. 2. međunarodni znanstveni i umjetnički simpozij o pedagogiji u umjetnosti, Osijek, Umjetnička akademija u Osijeku, 2018, 483-502, 494.

³¹ Usp. Dawn BENNETT, Eddy K. M. CHONG, Singaporean pre-service music teachers' identities, motivations and career intentions, *International Journal of Music Education*, 36 (2018) 1, 108-123, 119.

³² Usp. Amir BEGIĆ, Interkulturalne kompetencije studenata Glazbene pedagogije, u: Tihana ŠKOJO (ur.), *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja*, Osijek, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, 2016, 11-95, 81.

³³ Usp. Albinca PESEK, Tomaž BRATINA, Vizija budućih glazbenih pedagoga i njihove osobne kompetencije, *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 64 (2015) 589-602, 599.

³⁴ Usp. June A. GORDON, Why did you select teaching as a career? Teachers of color tell their stories *ReportsResearch/Technical*, 143 (1993) 1-13, 1.

³⁵ Usp. Georgeta PANISOARA i dr., Motivation for teaching career, *Educació i Cultura*, 21 (2010) 133-145, 141-142.

³⁶ Usp. Jennifer ROBINSON, Inspiring music teachers. A study of what is important in practice, *Australian Journal of Music Education*, 52 (2018) 1, 51-58, 56.

³⁷ Usp. Bennett, Chong, *Singaporean pre-service...*, 119.

je odvojen od njihovog identiteta glazbenika izvođača.³⁸ Motivacija za razvoj identiteta učitelja glazbe bilo je njihovo uvjerenje da će moći pomagati svojim učenicima i biti im uzor.

Provedeno je istraživanje među studentima završne godine prijediplomskog studija Glazbene pedagogije.³⁹ Rezultati su pokazali da većina studenata nije dovoljno informirana o zakonskim mogućnostima zapošljavanja nakon studija te da su stvarni afiniteti studenata drugačiji od potencijalnih mogućnosti zapošljavanja. Provedeno je i istraživanje među studentima studijskog smjera Glazbena pedagogija i utvrđeno da najviše studenata nakon završetka studija želi podučavati u glazbenoj školi, slijedi želja za podučavanjem u osnovnoj školi, dok najmanje njih želi podučavati u srednjoj školi.⁴⁰

Navedena istraživanja bila su poticaj i polazište autorima ovog rada kojim su se željele utvrditi profesionalne želje budućih glazbenih pedagoga i njihovi stavovi o budućem pedagoškom radu.

2. Istraživanje

2.1. Cilj istraživanja, istraživačko pitanje i istraživačke hipoteze

Cilj istraživanja bio je doznati profesionalne želje budućih glazbenih pedagoga i utvrditi postoji li statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na sociodemografske varijable (spol, mjesto studiranja, godina studija). Istraživanje je polazilo od sljedećeg istraživačkog pitanja i hipoteza:

IP1: Koje predmete i na kojim ustanovama bi budući glazbeni pedagozi voljeli podučavati?

H1a: Postoji statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na spol.

H1b: Postoji statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na mjesto studiranja.

H1c: Postoji statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na godinu studija.

³⁸ Usp. Brett D. JONES, Kelly A. PARKES, The Motivation of Undergraduate Music Students. The Impact of Identification and Talent Beliefs on Choosing a Career in Music Education, *Journal of Music Teacher Education*, 19 (2010) 2, 41-56, 41.

³⁹ Usp. Mandić, Beočanin, *Studijski program...*, 271.

⁴⁰ Usp. Pesek, Bratina, *Vizija budućih glazbenih pedagoga...*, 594.

2.2. Metodologija istraživanja

2.2.1. Uzorak i postupak prikupljanja podataka

Istraživanje se odvijalo u razdoblju od 2021. do 2023. godine i obuhvatilo je 82 studenta Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku i Muzičke akademije u Novom Sadu koji se obrazuju za buduće glazbene pedagoge. Podatci su prikupljeni postupkom anketiranja. Istraživanje su financirali autori rada. Uzorak sudionika istraživanja vidljiv je u tablicama 1 i 2.

Tablica 1. Opis uzorka s obzirom na spol i grad (N=82)

Varijabla	Kategorije	Studenti osječke akademije		Studenti novosadske akademije		Ukupno	
		f	%	f	%	f	%
Spol	Muški	19	48,7	8	18,6	27	32,9
	Ženski	20	51,3	35	81,4	55	67,1
	Ukupno	39	100	43	100	82	100

Kao što se može vidjeti iz tablice 1, u istraživanju su sudjelovala 82 studenta, od kojih 39 (47,6 %) osječke i 43 (52,4 %) studenta novosadske akademije. Sveukupno, trećinu su činili muški studenti.

Tablica 2. Opis uzorka s obzirom na školovanje

Varijabla	Kategorije	Studenti	
		f	%
Godina studija	Prve tri godine prijediplomskog	31	37,8
	Završna godina prijediplomskog	25	30,5
	Diplomski studij	26	31,7
	Ukupno	82	100

Najviše studenata je s prve tri godine prijediplomskog studija, a najmanje sa završne godine. Studenti su grupirani onako kako je prikazano u tablici 2 jer se tijekom prve tri godine prijediplomskog studija uglavnom stječu stručna glazbena znanja i vještine, stoga su studenti tih godina spojeni u jednu skupinu. Tijekom završne godine prijediplomskog studija i tijekom diplomskog studija se intenzivnije stječu i pedagoške kompetencije.

2.2.2. Instrument i statistički postupak

Anonimni anketni upitnik koji su studenti ispunili sastojao se od pitanja i tvrdnji kojima su se htjeli doznati stavovi studenata o budućem pedagoškom pozivu. Anketni je upitnik, kojeg su za potrebe ovog istraživanja osmislili au-

tori, sveukupno sadržavao 21 česticu od čega je, s obzirom na cilj istraživanja, iskorišteno njih 15.

Stavovi studenata o svojem budućem pedagoškom radu ispitani su instrumentom koji se sastojao od 9 čestica u formi Likertove skale (primjer: Na ljestvici od 1 do 5 označite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjom da će vam pedagoške kompetencije koje stječete za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu pri čemu 1 znači da se uopće ne slažete s navedenom tvrdnjom, 2 da se ne slažete, 3 da nemate mišljenje, 4 da se slažete, a 5 da se u potpunosti slažete s navedenom tvrdnjom). Pouzdanost instrumenta potvrđena je vrijednošću Cronbach's Alpha = 0,749, što se smatra dobrom pouzdanošću. S obzirom na narušenu normalnost distribucije podataka za provjeru hipoteza korišteni su neparametrijski Mann-Whitneyev U-test i Kruskal-Wallisov test radi utvrđivanja mogućih statistički značajnih razlika u stavovima studenata s obzirom na sociodemografske varijable. Kvantitativni podatci obrađeni su računalnim programom SPSS.

3. Rezultati i rasprava

Sudionici istraživanja su se trebali izjasniti o tomu na kojoj bi ustanovi najviše voljeli raditi. Rezultati su vidljivi u tablici 3.

Tablica 3. Najpoželjnija ustanova

U skoroj budućnosti najviše želim podučavati na:		Studenti	
		f	%
Odgovori	Osnovnoj općeobrazovnoj školi	13	15,9
	Srednjoj općeobrazovnoj školi	5	6,1
	Osnovnoj glazbenoj školi	32	39,0
	Srednjoj glazbenoj školi	21	25,6
	Akademiji	11	13,4
	Ukupno	82	100

Dakle, najviše sudionika istraživanja, njih 32, bi voljeli podučavati u osnovnoj glazbenoj školi, što je u skladu s rezultatima jednog drugog istraživanja.⁴¹ Najmanje sudionika istraživanja iskazalo je želju za radom u srednjoj općeobrazovnoj školi (tek svaki deseti).

Kao razlog preferencija prema izabranoj ustanovi zaposlenja studenti su, uz mogućnost odabira više odgovora, naveli sljedeće (tablica 4):

⁴¹ Usp. Pesek, Bratina, *Vizija budućih glazbenih pedagoga...*, 594.

Tablica 4. Razlog odabira željene ustanove

Želim podučavati na navedenoj ustanovi zato što smatram:		Studenti (N=82)	
		f	%
Odgovori	Da mi odgovaraju predmet/predmeti koji se predaju na toj ustanovi	36	43,9
	Da je na takvoj ustanovi najugodnije i najzahvalnije raditi	14	17,1
	Da su to učenici s kojima najviše želim raditi	51	62,2
	Da su moje stručne i pedagoške kompetencije najpogodnije za rad u toj ustanovi	27	32,9

Gotovo dvije trećine studenata je kao razlog odabira neke ustanove navelo učenike, što smatramo pozitivnim, dok je tek svaki šesti student kao razlog naveo to što je na nekoj ustanovi najugodnije i najzahvalnije raditi.

U sljedećem pitanju, također uz mogućnost odabira više odgovora, studenti su naveli predmete koje bi voljeli podučavati u budućnosti (tablica 5).

Tablica 5. Predmeti koje bi studenti voljeli podučavati

Koje od navedenih predmeta biste voljeli podučavati?		Studenti (N=82)	
		f	%
Odgovori	Glazbena kultura	27	32,9
	Glazbena umjetnost	19	23,2
	Pjevački zbor	38	46,3
	Solfeggio	49	59,8
	Teorija glazbe	47	57,3
	Sviranje u ansamblu	18	22,0
	Nešto drugo	17	20,7

Više od polovice studenata bi voljelo podučavati Solfeggio i Teoriju glazbe, njih gotovo polovica Pjevački zbor, trećina Glazbenu kulturu, a četvrtina Glazbenu umjetnost. Kao ostalo tri studenta su navela Harmoniju, dva Klavir, dok su još neki predmeti navedeni samo jednom. Ovi rezultati su u skladu s odabirom ustanova u kojima bi studenti u budućnosti voljeli podučavati.

Na kraju prvog dijela upitnika studenti su iskazali svoje mišljenje o mogućnosti zaposlenja nakon završetka studija (tablica 6).

Tablica 6. Procjena mogućnosti zaposlenja nakon završetka studija

Mislim da ću se na željenoj ustanovi zaposliti brzo i lako:		Studenti (N=82)	
		f	%
Odgovori	Da	17	20,7
	Ne	17	20,7
	Ne mogu procijeniti	48	58,5
	Ukupno	82	100

Tek svaki peti student smatra da će se u željenoj ustanovi zaposliti brzo i lako. Isto toliko njih je suprotnog mišljenja, dok njih više od polovice ne može procijeniti mogućnost i brzinu zaposlenja (tablica 6). Ovaj rezultat tumačimo činjenicom da su glazbene škole, koje su želja većine studenata, malobrojnije u odnosu na općeobrazovne škole pa je samim time i mogućnost zaposlenja neizvjesnija.

Radi odgovora na istraživačko pitanje IP1 koje je glasilo: *Koje predmete i na kojim ustanovama bi budući glazbeni pedagozi voljeli podučavati?* – možemo zaključiti da bi dvije trećine studenata Glazbene pedagogije voljelo podučavati u glazbenoj školi, dok bi svaki peti student volio raditi u općeobrazovnoj školi, a svaki osmi na akademiji. Istodobno, više od polovice njih ne može procijeniti hoće li se na željenoj ustanovi zaposliti lako i u kratkom roku. Predmeti koje bi budući pedagozi najviše voljeli podučavati su, sukladno preferencijama prema ustanovama, Solfeggio, Teorija glazbe i Pjevački zbor, a najmanje preferencija su iskazali prema predmetima Glazbena umjetnost i Sviranje u ansamblu.

U drugom dijelu upitnika studenti su iznijeli svoje stavove o svom budućem pedagoškom radu (tablica 7).

Tablica 7. Stavovi studenata o budućem pedagoškom radu

Varijabla	N	M	SD
Smatram da će mi stručne kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	82	4,15	0,79
Smatram da će mi pedagoške kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	82	4,29	0,84
Svjestan/svjesna sam da ću se nakon završetka studija morati kontinuirano cjeloživotno obrazovati.	82	4,72	0,57
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s kolegama.	82	4,51	0,63
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s učenicima.	82	4,49	0,69
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s roditeljima.	82	4,11	0,79
Smatram da moj budući pedagoški rad neće biti izvor stresa za mene.	82	3,35	1,17
Mislim da ću se uspješno nositi s izazovima koji me očekuju u budućem pedagoškom radu.	82	4,34	0,65
Očekujem da ću biti vrlo zadovoljan/zadovoljna svojim budućim pedagoškim pozivom.	82	4,43	0,69

Kao što je vidljivo, studenti su iskazali visok stupanj slaganja s tvrdnjama o važnosti kompetencija koje stječu na studiju za budući poziv, kao i s tvrdnjom o nužnosti cjeloživotnog obrazovanja. Također se značajno slažu i s procjenama o uspješnoj budućoj suradnji s kolegama, učenicima i roditeljima. S obzirom na očekivani stres koji donosi budući poziv iskazali su prosječno neutralno mišljenje. Konačno, studenti uglavnom optimistično gledaju na profesionalne izazove u budućnosti i općenito na zadovoljstvo pedagoškim pozivom.

Dobiveni rezultati uspoređeni su i s obzirom na tri sociodemografske varijable, točnije na spol sudionika istraživanja (tablica 8), na mjesto studiranja (tablica 9) i na godinu studiranja (tablica 10).

Tablica 8. Razlike u stavovima studenata s obzirom na spol

Varijabla	Spol Ženski (N=55) Muški (N=27)	Prosječni rang	Mann- Whitney U	z	p
Smatram da će mi stručne kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	Ženski	43,09	655	-0,925	0,355
	Muški	38,26			
Smatram da će mi pedagoške kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	Ženski	42,85	668	-0,800	0,423
	Muški	38,76			
Svjestan/svjesna sam da ću se nakon završetka studija morati kontinuirano cjeloživotno obrazovati.	Ženski	44,37	584	-2,123	0,034*
	Muški	35,65			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s kolegama.	Ženski	42,06	711	-0,351	0,726
	Muški	40,35			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s učenicima.	Ženski	40,64	695	-0,537	0,591
	Muški	43,26			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s roditeljima.	Ženski	43,58	628	-1,225	0,221
	Muški	37,26			
Smatram da moj budući pedagoški rad neće biti izvor stresa za mene.	Ženski	40,59	692	-0,510	0,610
	Muški	43,35			
Mislim da ću se uspješno nositi s izazovima koji me očekuju u budućem pedagoškom radu.	Ženski	43,32	642	-1,093	0,274
	Muški	37,80			
Očekujem da ću biti vrlo zadovoljan / zadovoljna svojim budućim pedagoškim pozivom.	Ženski	44,56	574	-1,863	0,062
	Muški	35,26			

$p < 0,05^*$

Mann-Whitneyevim U-testom (tablica 8) utvrđeno je da se stavovi studenata s obzirom na spol razlikuju samo u odnosu na varijablu o svjesnosti potrebe za cjeloživotnim učenjem. Naime, studentice su s navedenom tvrdnjom iskazale značajno viši stupanj slaganja ($p < 0,05$). S obzirom na dobivene rezultate, hipoteza H1 koja je glasila *Postoji statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na spol* nije prihvaćena.

Tablica 9. Razlike u stavovima studenata s obzirom na mjesto studiranja

Varijabla	Mjesto studiranja Osijek (N=39) Novi Sad (N=43)	Prosječni rang	Mann-Whitney U	z	p
Smatram da će mi stručne kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	Osijek	41,08	822	-0,164	0,870
	Novi Sad	41,88			
Smatram da će mi pedagoške kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	Osijek	45,59	679	-1,623	0,104
	Novi Sad	37,79			
Svjestan/svjesna sam da ću se nakon završetka studija morati kontinuirano cjeloživotno obrazovati.	Osijek	40,60	803	-443	0,658
	Novi Sad	42,31			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s kolegama.	Osijek	40,63	804	-0,362	0,717
	Novi Sad	42,29			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s učenicima.	Osijek	46,44	646	-2,050	0,040*
	Novi Sad	37,02			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s roditeljima.	Osijek	44,38	726	-1,133	0,257
	Novi Sad	38,88			
Smatram da moj budući pedagoški rad neće biti izvor stresa za mene.	Osijek	40,64	805	-0,321	0,748
	Novi Sad	42,28			
Mislim da ću se uspješno nositi s izazovima koji me očekuju u budućem pedagoškom radu.	Osijek	40,68	806	-0,329	0,742
	Novi Sad	42,24			
Očekujem da ću biti vrlo zadovoljan/zadovoljna svojim budućim pedagoškim pozivom.	Osijek	40,78	810	-0,291	0,771
	Novi Sad	42,15			

p<0,05*

Dakle, statistički značajna razlika u stavovima studenata s obzirom na mjesto studiranja pronađena je samo u odnosu na mišljenje o uspješnoj suradnji s učenicima u budućem pedagoškom radu. U ovom slučaju osječki studenti su iskazali značajno viši stupanj slaganja. Kod svih ostalih varijabli nije utvrđena statistički značajna razlika i stoga hipoteza H2 *Postoji statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na mjesto studiranja* nije prihvaćena.

Konačno, uspoređeni su stavovi studenata s obzirom na godinu studiranja. Kao što je već objašnjeno, sudionici istraživanja su razvrstani u tri skupine. Prvu čine studenti prve tri godine prijediplomskog studija (P), drugu skupinu studenti završne godine prijediplomskog studija (Z), a treću studenti diplomskog studija (D).

Tablica 10. Razlike u stavovima studenata s obzirom na godinu studija

Varijabla	Godina studija P (N=31) Z (N=25) D (N=26)	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	df	p
Smatram da će mi stručne kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	P	40,71	0,500	2	0,779
	Z	44,08			
	D	39,96			
Smatram da će mi pedagoške kompetencije koje stječem za vrijeme studija znatno pomoći u budućem pedagoškom radu.	P	44,87	1,205	2	0,548
	Z	39,66			
	D	39,25			
Svjestan/svjesna sam da ću se nakon završetka studija morati kontinuirano cjeloživotno obrazovati.	P	41,79	0,501	2	0,778
	Z	39,58			
	D	43,00			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s kolegama.	P	43,92	0,808	2	0,668
	Z	41,10			
	D	39,00			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s učenicima.	P	43,45	1,189	2	0,552
	Z	42,88			
	D	37,85			
Smatram da ću u budućem pedagoškom radu uspješno surađivati s roditeljima.	P	43,10	0,340	2	0,843
	Z	41,40			
	D	39,69			
Smatram da moj budući pedagoški rad neće biti izvor stresa za mene.	P	45,42	1,741	2	0,419
	Z	40,92			
	D	37,38			
Mislim da ću se uspješno nositi s izazovima koji me očekuju u budućem pedagoškom radu.	P	41,98	0,203	2	0,904
	Z	42,50			
	D	39,96			
Očekujem da ću biti vrlo zadovoljan / zadovoljna svojim budućim pedagoškim pozivom.	P	44,66	1,245	2	0,537
	Z	40,72			
	D	38,48			

Vidljivo je da ne postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata i stoga ni hipoteza H3 *Postoji statistički značajna razlika između studenata u stavovima o budućem pedagoškom radu s obzirom na godinu studiranja* nije prihvaćena.

Zaključak

Ovim radom željela su se doznati očekivanja i želje studenata Glazbene pedagogije osječke i novosadske akademije o budućem pedagoškom radu koji ih očekuje nakon završetka studija. Također se htjelo utvrditi njihove stavove o budućem pozivu i moguće statistički značajne razlike u njihovim stavovima s obzirom na sociodemografske varijable (spol, mjesto studiranja, godina studija). Rezultati su pokazali da bi većina studenata najviše voljela podučavati u glazbenoj školi, a predmeti koje bi najviše voljeli podučavati su Solfeggio, Teorija glazbe i Pjevački zbor. Budući glazbeni pedagozi su iskazali visok stupanj slaganja s tvrdnjama o važnosti cjeloživotnog obrazovanja i važnosti stručnih i pedagoških kompetencija koje stječu za vrijeme studija kao i s tvrdnjama o očekivanoj uspješnoj suradnji s učenicima, kolegama i roditeljima te očekivanom zadovoljstvu bavljenja budućim pedagoškim radom. Statistički značajne razlike nisu utvrđene s obzirom na postavljene istraživačke hipoteze tako da hipoteze nisu prihvaćene.

Longitudinalno istraživanje koje bi, nakon završetka studija, obuhvatilo uzorak sudionika koji su sudjelovali u ovom istraživanju, moglo bi dati odgovore na pitanje jesu li se ostvarila očekivanja i želje sadašnjih studenata i je li došlo do promjena u njihovim stavovima s obzirom na bavljenje pedagoškim pozivom. Kao ograničenje ovog istraživanja može biti činjenica da su sudionici istraživanja bili studenti jedne hrvatske i jedne srpske akademije te bi za potpuniji uvid u istraživanu problematiku trebalo uključiti studente više akademija iz obje države. Zaključno, pozitivna je činjenica da studenti glazbene pedagogije s optimizmom gledaju na svoj buduću pedagoški rad, što je putokaz i visokoškolskim institucijama da i dalje vode računa o motivirajućem i kvalitetnom obrazovanju studenata Glazbene pedagogije, tj. budućih glazbenih pedagoga.

Amir Begić* – Jasna Šulentić Begić** – Miomira Đurđanović***
Expectations of Future Music Pedagogues in Croatia and Serbia

Summary

Students studying Music pedagogy acquire skills in practical music subjects, music-theory subjects, and pedagogical subjects. After completing their studies, they typically work in music, general education, and higher education institutions. With this work, we wanted to find out the expectations and wishes of the students of Music pedagogy at the Academy of Osijek and Novi Sad about the invitation that awaits them after completing their studies. We also wanted to determine their attitudes about future work and possible statistically significant differences in their attitudes with regard to sociodemographic variables. The results indicated that the majority of students would prefer to teach at a music school. Future music pedagogues expressed a high degree of agreement with the statements about the importance of lifelong education and the importance of the professional and pedagogical competences they acquire during their studies, as well as with the statements about the expected successful cooperation with students, colleagues, and parents and the expected satisfaction of engaging in future pedagogical work. We did not determine statistically significant differences with regard to the research hypotheses, so we did not accept them. We believe that it is a positive fact that students of Music pedagogy look optimistically at their future pedagogical work, which is a signpost for higher education institutions to continue to take care of motivating and quality education for future music pedagogues.

Key words: competences, lifelong education, pedagogical work, students of Music pedagogy.

(na engl. prev. Amir Begić)

* Amir Begić, PhD, Assoc. Prof., Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts and Culture in Osijek; Address: Kralja Petra Svačića 1/F, HR-31000 Osijek, Croatia; E-mail: abegic@uaos.hr.

** Jasna Šulentić Begić, PhD, Assoc. Prof., Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts and Culture in Osijek; Address: Kralja Petra Svačića 1/F, HR-31000 Osijek, Croatia; E-mail: jsulentic-begic@uaos.hr.

*** Miomira Đurđanović, PhD, Full Prof., University of Novi Sad, Academy of Arts; Address: Đure Jakšića 7, SR-21000 Novi Sad, Srbija; E-mail: miomiradjurdjanovic@gmail.com.